

Entrevista a Elisabet Cerdà i Durà, responsable del taller de restauració del Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa

D'un temps ençà es veu com l'especialitat de conservació-restauració del patrimoni tèxtil treu el nas darrera d'institucions, tallers i escoles. A l'estat hi ha centres comptats on els professionals d'aquesta disciplina poden exercir-la, i no per la manca de patrimoni tèxtil sinó per la manca de centres de formació i, consegüentment, de professionals. Hem contactat amb Elisabet Cerdà, conservadora-restauradora de teixits, per tal de parlar sobre la seva trajectòria i així conèixer de més a prop la realitat d'aquesta disciplina al nostre país.

Dolors Sala Fenés. *Diplomada en Conservació i Restauració de Document Gràfic per l'ESCRBCC. dolsalafenes@eresmas.com*

UNICUM: D'on neix l'interès per l'art i el món de la restauració?

ELISABET CERDÀ: Jo sempre havia volgut fer restauració, no tenia molt clara quina especialitat però sabia que anava encaminada cap a la restauració. Vaig parlar amb el Josep Maria Xarrié i va ser ell qui em va recomanar fer l'especialitat de teixit, perquè aquí a Catalunya no hi havia especialistes, així com estudis, per cert. Aquest fet, combinat amb què la meva àvia era modista, em va fer decidir, ja que sempre havia vist teixit i hi estava familiaritzada (ja

fos fent vestidets a les nines, cosint a màquina o fent proves). D'aquesta manera, em vaig encaminar a fer restauració de teixit.

U.: *Quines dificultats et vas trobar en els estudis?*

E.C.: La qüestió és que no hi havia estudis a Espanya. La dificultat més gran, per tant, va ser localitzar centres on poder fer estudis reglats. Em vaig posar en contacte amb l'Ana Schoebel, del *Instituto del Patrimonio Histórico Español* de Madrid, i parlant amb ella, vam localitzar l'escola de Berna, l'*Abegg-Stiftung*, i una escola britànica, *The Textile Conservation Center* de Londres, i, com que l'idioma que jo parlava era l'anglès, vaig decidir fer els estudis de postgrau a Anglaterra.

1. Elisabet Cerdà al taller de restauració del CDMT treballant en un brodat del segle XVII (Fotografia: Dolors Sala).

Un cop presa la decisió, a part de les dificultats de l'idioma, hi va haver les dificultats econòmiques, perquè vaig tenir una "mini" beca del Ministeri de Cultura, que només em va pagar un bitllet d'avió d'anada i un de tornada, i aquest curs durava tres anys. Malgrat tot, després vaig tenir una beca de la CIRIT, la qual era molt reduïda. Em sembla recordar que eren 100.000 o 200.000 pessetes i la resta de les despeses les va assumir la família.

U.: A part de l'experiència personal, què et va aportar estudiar a l'estranger? Vas trobar moltes diferències (de criteris, metodologia...) entre Londres i casa nostra?

E.C.: Actualment, a la Facultat de Belles Arts de Barcelona no sé com està el tema, però quan jo hi vaig estudiar, els estudis de restauració estaven massificats. Érem uns cent alumnes per classe, en una sola aula, i el laboratori de química no estava encara prou equipat.

En canvi, a Anglaterra érem set persones, tres professors per aula. El laboratori químic estava absolutament equipat, amb un químic i un ajudant de químic. A més, són molt metòdics, comencen per la A i acaben per la Z, i no se salten cap lletra pel mig.

U.: Com van ser els inicis professionals?

E.C.: Els inicis no són mai fàcils. Els estudis de postgrau de restauració tèxtil van durar tres anys i al final, quan encara estava allà, vaig començar a enviar currículums a tots els museus que se'm va ocórrer, a companyies de teatre o institucions que tinguessin teixits, indumentària o indumentària de festival o festes.

Un cop aquí vaig estar treballant dos anys en una casa de subhastes, fent restauració de pintura, fins que vaig trobar l'oportunitat de treballar al Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa (CDMT), mitjançant l'encàrrec de la restauració d'una peça. Suposo que van quedar prou contents per trucar-me després. Ara ja fa quatre anys i mig que hi sóc.

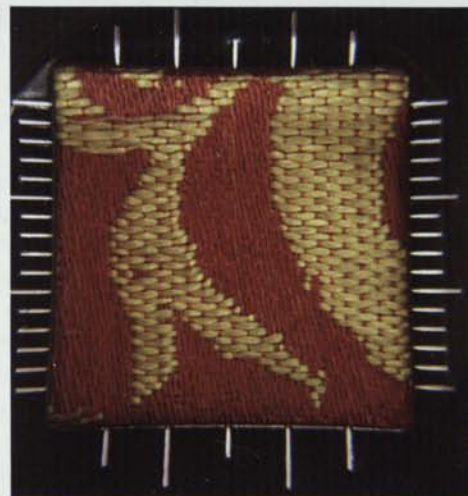
U.: Actualment, quines funcions compleixes al CDMT?

E.C.: D'una banda, m'encarrego d'una part de la formació. El CDMT és una entitat amb voluntat divulgadora i organitza cursos que tracten aspectes històrics, documentació de teixits, anàlisi de lligats i conservació preventiva, entre d'altres. A més, tenim un conveni amb l'ESCRBCC segons el qual des de fa dos anys fem formació específica de conservació i restauració tèxtil a dues persones diplomades per l'ESCRBCC. Jo m'encarrego de la part pràctica, que són unes 300 hores, durant les quals els alumnes estan aquí al taller i veuen tots els processos i metodologies emprades: comencem per les neteges superficials i fins a la part de costura i sistemes d'emmagatzematge.

2. Elisabet Cerdà realitzant una neteja humida per tamponat d'un brodat de punt de creu (Fotografia: María López).

3. Macrofotografia d'un teixit nassarita (segle XIV-XV) on s'observa el lligament del teixit (Fotografia: Montserrat Xirau).

4. Tractament d'humidificació amb vapor fred per a l'eliminació de plecs i arrugues en un vestit de seda del segle XIX (Fotografia: Elisabet Cerdà).

5. Detall d'una granota de Plens de la Patum de Berga abans de la intervenció de restauració (Fotografia: Elisabet Cerdà).

D'altra banda, també m'encarrego de les restauracions, tant pròpies del CDMT com de les externes, ja vinguin de clients privats com d'altres institucions.

U.: Imaginem que hi deu haver molta varietat de materials. Amb quin tipus de teixits et trobes habitualment?

E.C.: Cada peça és un món propi. Per exemple, en l'àmbit de la pintura solem trobar un suport, normalment teixit, amb una capa de preparació, del qual n'hi ha tres o quatre tipus, i la pintura sol ser també de tres o quatre tipus. En teixit, en canvi, pots trobar-te amb teixits plans, en tres dimensions, teixits pintats, tapissos, tapissos, indumentària, accessoris (com guants, barrets...), peces formades per diferents materials com per exemple un ventall (que pot ser de fusta, ivori, paper, teixit, brodat, de dues cares o una cara, etc.). Amb la qual cosa et trobes amb una varietat de materials i tipologies que fan que cada peça sigui un món. És com començar de nou amb cada peça que t'arriba a les mans.

6. Granota de Plens de la Patum de Berga un cop finalitzats els processos de restauració (Fotografia: Elisabet Cerdà).

U.: Ens podries confessar si tens alguna nineta dels teus ulls quant a tipus d'objectes tèxtils?

E.C.: Arriba un moment en què t'afilles les obres, totes. Potser els tapissos, que són peces molt grans i molt robustes, rígides i dures. Els agafes com un cert afecte. Això no vol dir que no tinguis afecte per les altres peces, perquè de vegades pots estar treballant quatre mesos seguits amb una obra i al final és inevitable. Però el tapís és com una peça molt gruixuda, molt funcional i te l'afilles.

U.: Quan una peça arriba al taller, quins són els processos pels quals passa?

E.C.: Quan una peça arriba al taller, la primera cosa que fem és la part de documentació. Sempre que sigui possible, sense intervenir-hi directament a sobre, es fa una descripció òptica, tant gràfica com escrita, i una anàlisi de fibres, si n'hi ha que estan soltes. Tot seguit fem una descripció de l'estat de conservació, il·lustrada amb un croquis on es detalla on hi ha les degradacions (plecs, arrugues, taques, forats...) i es fa la proposta de restauració.

Un cop s'ha acceptat la proposta, es pot començar a intervenir sobre la peça. Es comença per una neteja superficial, amb aspiradors de baixa succió i amb succió controlada. Després es passa a la fase analítica dels colorants, per saber si admet o no admet ser sotmesa a tractament amb aigua o altres líquids. Si s'ha de netejar per immersió, és possible que s'hagi de desmuntar perquè hi ha diferents components com botons o elements metàl·lics. La peça sempre manarà un tipus de metodologia, ja sigui per immersió total dins d'una banyera, puntualment amb hisops amb aigua desionitzada o altres dissolvents (alcohols o acetones).

7. Elaboració d'un suport per a indumentària amb materials de conservació (Fotografia: Dolors Sala).

Un cop la peça està neta, es deixa assecat per oreig, a no ser que puguin haver-hi problemes de migració de tints. En aquest cas s'usen ventiladors o assecadors amb aire fred. És en aquest moment que s'aliniem fils solts de trama i/o ordit de forats o llacunes. L'aplanat es fa amb pesos i vidres.

Després es passa al procés de consolidació i fixació, que consisteix a triar si es posa un suport total o puntual, sempre de característiques similars a l'original i es fixen amb punts específics de restauració segons la peça i el dany que pateix. Aquests suports són habitualment de cotó tractat i es tenyeixen amb tints de restauració, que en principi estan relativament comprovats, i són estables a la llum i a la humitat durant anys, tot i que la casa que ens els serveix no ens ho pot assegurar al 100 %.

Un dels últims passos és l'elaboració d'un suport per a exhibició o emmagatzematge, segons les característiques de la peça i del lloc de destí. Si es tracta d'indumentària, es poden fer maniquís a mida. Si són teixits, es fa un suport pla amb una base rígida i folrat amb materials de conservació.

U.: Hi ha processos que es comparteixen amb altres especialitats, però n'hi ha que són específics de la restauració de teixits, processos poc coneguts...

E.C.: Qualsevol disciplina de restauració requereix la mateixa sensibilitat, però la restauració tèxtil té les seves particularitats. De fet, el conveni amb l'ESCRBCC al que abans m'he referit, parteix d'aquestes particularitats. La intenció és poder formar professionals amb uns coneixements i una sensibilitat adequada i adaptar-los als processos específics de la restauració tèxtil. Hem d'acabar amb la creença que els tapissos, com que tapen humitats i serveixen per escalfar les estances, no cal restaurar-los.

U.: Creix l'interès dels particulars per a la conservació dels teixits privats, però, t'has trobat amb dificultats a l'hora de fer-los entendre que els criteris de restauració potser no són com ells pensen?

E.C.: Aquí hauríem de separar conceptes a nivell de terminologia. El terme "restauració" al món britànic està entès i associat a la persona que "falsifica" una peça, el que intenta refer allò que no hi és. En canvi, el "conservador" és la persona que conserva l'original i prevé que aquell forat o degradació determinada no vagi a més. És molt difícil explicar a un client privat que té un tapís on hi ha un forat, que aquell forat es quedarà allà, perquè no reteixiràs aquell forat sinó que hi posaràs un pedaç de color neutre, ja que altrament estaríem falsificant aquella part. És complicat, però la gent ho entén. Sabem que sempre és més fàcil explicar-ho a una institució, que ja té la voluntat de preservar l'original. La nostra feina també consisteix en educar.

U.: Podries valorar com està el món de la restauració tèxtil a l'estat?

E.C.: Tenim manca de professionals. No hi ha estudis, ni reglats ni no reglats. Des del CDMT estem intentant engegar la qüestió de la formació de restauradors de teixits, perquè arriba un moment en què només tens dues mans i, si tens moltes peces o el museu té molta feina, no la pots fer. No hi ha ajudes, ni per a

estudis d'investigació ni per a beques per poder anar a estudiar a l'estranger. És cert que pots anar a fer cursos a la resta d'Espanya, tant d'anàlisi tècnica, com de conservació preventiva, però uns estudis com Déu mana, no n'hi ha! És possible que tot plegat comenci a canviar amb la implementació d'estudis reglats de postgrau a partir del procés de Bolonya. Esperem que així sigui.

U.: Quins projectes té el CDMT cara el futur?

E.C.: En principi, veient com creix l'interès d'institucions i privats per restaurar peces i els encàrrecs que rebem, està planificat ampliar el taller, fer-lo dues o tres vegades més gran del que és actualment. I poder tenir no només un restaurador sinó poder comptar amb tres o quatre persones alhora, que és el que hauria de ser, per tal de poder abastar més aspectes d'estudi i treball. En resum, hi ha la intenció d'apostar i encaminar el museu cap a la conservació-restauració i fer un centre de conservació-restauració dins del marc del museu.

U.: Malgrat les mancances d'infraestructura, d'estudis i, consegüentment, de persones preparades, l'especialitat pot avançar...

E.C.: Jo crec que és un tema d'educació de la gent. Crec que cada vegada més, no només nosaltres sinó també moltes altres entitats, intentem educar, ja sigui parlant o explicant, que el teixit també és art, que també s'ha de conservar i restaurar. No pel fet que hagi estat un objecte funcional, no s'ha de restaurar. Penseu que cada vegada hi ha més particulars que tenen interès per recuperar i cuidar aquella indumentària de la seva àvia per tal de passar-la als seus néts o als fills dels seus néts. Cada vegada hi ha més persones que donen valor al teixit.

8. Exemple de suport fet a mida amb material de conservació per a indumentària (Fotografia: Dolors Sala).